

Szerkesztői iroda:
N.-Enyeden, várszög-utca
hova
a lap szellemi részét illető közle-
mények küldendők.

Kiadó hivatal:
POLLÁK MÓR KÖNYVNYOMDÁJA.
hova a hirdetések s előfizetések
bérmentesen küldendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

KÖZÉRDEK.

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelen minden vasár-
napon egy nagy íven.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK.
Helyben házhoz hozva, vagy
vidékre postán küldve:
Egész évre 4 frt.
Fél 2 " "
Negyed 1 "

HIRDETMÉNYEK DÍJA:
3 hasábos petit sorért, vagy ennek
helyéért 5 kr. Bélyegdíj külön 30 kr.
Nyilttér sora 15 kr.

Előfizetési felhívás a **KÖZÉRDEK** vegyes tartalmu hetilapra.

Midőn e lap szerkesztésére és kiadására vállalkoztunk, az a cél lebegett szemünk előtt, hogy megyénk s városai számára teremtsünk egy oly közegyet, mely kapesül szolgáljon ezekre nézve az erdélyi társadalom, a magyar nemzet s az egész polgáriusult világ között.

E szempontból lapunk fel fogja ölelni a társadalmi élet minden fontosabb mozzanatát; különös figyelmet fordít a gazdaság, ipar, kereskedelem jelenlegi helyzetére s legújabb főkérvéseire; fel fogja tüntetni közigazgatásunkat s kiterjed annak napi kérdéseire; közölni fog rövid, de tartalmas tárczacikkeket, beszélyeket, életképeket, rajzokat, jelesebb költeményeket eredetiben és fordításban; koronként tájékozást nyújt a különböző tudományok s művészetek állásáról, fejlődéséről; hozni fog közleményeket a vidékről, a fővárosból és nevezetesebb alkalmakkor a külföldről; adni fog végre vegyes híreket, — szóval arra törekszünk, hogy a hasznos és élvezetes egyesítése folytán, lapunk minél szélesebb körben pótoljon szükségét, váljék nélkülözhetetlenné.

Határozott szándékunk a főfigyelmet mindenben megyei állapotainkra s erdélyi viszonyainkra fordítani, de más részt sohase fogjuk szem elől teveszteni egész hazánk s a külföld hasonló irányu és lapunk keretébe illő mozgalmait.

T. munkatársaink szives készsége, a komoly elhatározás és törhetetlen buzgóság a lap vezetői részéről s főként a remélhető jóakarata a mélyen tisztelt olvasóközönség támogatása által elég biztos alapot nyújtanak kitűzőt célunk elérésére.

Szerencsések voltunk munkatársaink sorába megnyerni a következő írókat: **Ábrányi Emil, dr. Bászai Aurél, dr. Dárdai Sándor, id. Gáspár János, ifj. Gáspár János, dr. Greguss Ágost, Lőte Lajos, Makkai Domokos, Milassin Vilmos, Morágyi István, Pávai V. Elek, Rajner József, Sylvester Domokos, dr. Szász Károly, Sebestyén Sándor, Székely Ferencz, Szilágyi Farkas, Török Bertalan, dr. P. Thewrewk Emil, Vajna Károly.**

A „Közérdek“ hetenként egyszer, minden vasárnapon jelen meg egy nagy íven, olykor mellékletekkel, lehetőleg csinos kiállításban.

A „Közérdek“ előfizetési ára:

Egy évre 4 frt
Fél évre 2 frt
Negyed évre 1 frt

Az előfizetési pénzek „A Közérdek kiadó-hivatalához, N.-Enyeden“ cím alatt küldendők.

Lapunkat a mélyen tisztelt olvasó-közönség nagybecsű pártfogásába ajánlván, maradunk

kiváló tisztelettel

Pollák Mór, dr. **Boros Gábor,**
kiadó-tulajdonos. felelős szerkesztő.

A decennium.

Az új év első napja két nevezetes intézmény életbe léptének tized éves évfordulati napja lesz. Az 1870: 42. t. cz. folytán a törvényhatóságok legnagyobb része 1872. évben kezdte mng új szervezetben pályafutását és ugyanazon év január hava 1-én léptek életbe a kir. bíróságok is; a megszüntetett megyei és úrbírói bíróságok intézményeinek emléke pedig a jogtörténelem lapjai számára tartott fenn.

Az erdélyi részek főbírái, királybírái, kerületi alispánjai, a magyarországi főszolgabírák, stb. tisztviselői hivatala megszűnt: a tiszti gyűlések protokollumai lezárattak, s a megyék gyorsan alkalmazkodtak az új rendszerhez. A választások nem is voltak oly rendkívüli nehézségekkel öszszekötve; a kitűnőbb erők majdnem mind az új aerát képező törvénykezési pályára rohantak; Bittó István, akkori igazságügyminiszter jóvoltából a kir. bíróságok sorában lehetett látni a jogvégeztek, bírói, ügyvédi praxissal bírók (sőt még ezzel sem bírók) legnagyobb részét.

A megyék többségében a hivatalokat kitűnőbb concurrensek hiányában a „természetes józan ész“ férfiai, t. i. jog- és törvény tudományt nem tanult és részben a praxist is nélkülöző egyének foglalták el, kevés kivétellel. Meg is látszott jó ideig a rendszer eredménye, mely a közigazgatást elválasztotta a törvénykezéstől; kivált a kihágások ügyeket nem akarták a megyék kiengedni kezükből, úgy vélvén, hogy ha nem ők büntetik a kisebb lopások, civakodások, káromkodások tetteseit: veszendőbe megy a szolgabírói tekintély; míg ezzel ellentétben a kir. bíróságok — az elvi küzdelem nemes hevében — szintén nem hagyták magukat jogkörükben megcsorbítottatni. Segített vé-

gül mindezekben néhány miniszteri rendelet — és legjobban az — idő.

A közigazgatás és törvénykezés, ezen egy gyökértörzsből nőtt két fa, külön ültetve lassanként meggyökerezett és a közélet talajában fejlődni, erősödni kezdett.

A bíróságok decenniuma az ó év napjával le jár és az új év meghozza tagjainak, már t. i. a kinek 1871-ben neveztek ki, — a várva-várt tized-éves fizetési pótlékot. A közigazgatási újabb szervezet decenniuma is lejár és ime azt tapasztaljuk, hogy az 1871-ben megállapított fizetésért már is inkább állami mint törvényhatósági teendőket teljesítenek tisztviselőink, még pedig oly fokozott mérvben, mely csak egyszerű összehasonlítás után is méltán feltűnő tömeget képez. — Folyton terjedett és rendeztetett a közigazgatás hatásköre. Adó, közlekedés, tanügy, katonai, egészségügyi, mező- és vízrendőri, erdészeti ügyek, a községek ügyei stb. tömegesen gyarapodnak. Az adó, erdészet és közlekedés ügyre nézve külön-álló kir. hivatalok állítottak fel, s ezzel a megyei mérnökök és erdészek állomárai, melyek az 1870.42. t. cz. szerint is rendszeresítve voltak, megszüntetve lettek. sőt ezen királyi hivatalokon kívül egy új megyei hatóság létesítése is szükségesnek tetszett s az eszme valóstításául a lefolyt évtized 7. évében, az 1876: VI. t. cz. értelmében életbe lépett a közigazgatási bizottság számos albizottságaival egyetemben.

Alig telt el öt év és megváltozott a megyék területe s annak folytán a szolgabírói járasok száma is; ámbár nem mondhatjuk, hogy a rendszeresítés és nivellálás ezen nagy munkája mindenütt kellő sikerrel és kívánt eredménnyel vitett volna keresztül.

Magának a közigazgatásnak szervezete azonban nem változott, ha csak a segédszolgabírói állomások rendszeresítését ily változtatásnak nem tekintjük; csak illetékességi hatásköre bővült azért, hogy miután már előbb a városi főispánok állása megszűnt, az 1876: XX. t. cz. által a legtöbb önálló város a megyékbe olvasztatott be.

Ki tagadná azt, hogy állami érdekeink szem előtt tartásával történtek e változások, s ha voltak és vannak hibái ez alkotásoknak, bizonyára a tapasztalat ki fogja egyenlíteni azokat. De mit hoz a jövő? mi sors vár közigazgatásunk szervezetére?

TÁRCZA.

1882. január 1.

Ismét látom hát újra születni
Az évet, mely könnyen múlt s jövő;
Hányat látok még? Isten tudja azt;...
Tele a múlt s nem sivár a jövő.

Gyorsan mulnak a napok, az órák,
Mint eltűnik zoldje rét fűvének,
Átláthatlan az a sűrű fátyol,
Melyet a múlt kezei szövénnek.

De mikor az év telje elközelg
A szívhez, mely őt elfeledte rég,
Siketítő zaja füledbe hat,
Remegéssel tölt el akkor a vég.

Hallod szavát: „Számíts meg engemet!“
— E nélkül ne hagyj eltávozni őt —
„Arról, a mit eddig néked adtam,
„Számolnod kell majdan az Úr előtt.

„Számíts meg, mert Isten megszámitott,
„S éveidből ha egyet elveszen,
„Ha lejárt az év végső pereze is,
„Ki tudja azt: mily holnapod leszen?“

Egyre hallod: „Csak számíts engem is,
„Számíts meg, mert az idő elrepül,
„Soha többé vissza nem térek én,
Rohannom kell folyton, szünet nélkül.“

Isten! anyja minden gondolatnak,
Isten! atyja a nagy végtelennek,
Kinek egy nap az ezer s ezer év,
Mik a világ fölött tova mennék, —

Teljesül-e vajon a sok remény?
Vajon mit rejt a jövő keblében?
Lesz sok göröngy pályámnak útján?
Megmaradt-e ez a földi éden?
Mit irsz nekem az élet könyvébe?
Megáld-e vagy lesújt-e szent kezed?
Ó adj erőt jónak ismerni mind,
Bölcsességed a mit elvégezett.

Madách Imre

„Ember tragédiájá“-nak fejtegetése.

— DR. GREGUSS ÁGOST-TÓL. —

I.

A magyar irodalomnak három olyan költője van, kik közül mindegyik egyetlen egy kitűnő nagy művel jelölte meg helyét költészetünk történetében. És a találkozásnak az érdekességét növeli még az a körölmény, hogy mindegyiknek ezen jeles nagy műve dráma.

Katona József az egyik, Bánk Bán-jával, a ki irt ugyan egyéb dolgokat is, irt egy pár igen sikerületlen színművet, egy pár értekezést, melyeknél jobb a közép-szerűségig emelkednek és kiről elmondhatjuk, hogy csak a Bánk Bán-jával tesz számot, a melykorszakot alkotó mű.

Másik Gróf Teleki László. Kegyezésével. A szépirodalomban nem is hirdeti más művét. A harmadik Madách, Ember tragédiája című munkájával.

A három közül legtermékenyebb Madách Imre. Egyszersmind ő a három közül a ki kora ifjúságától fogva szakadatlanul tanult és dolgozott mint költő. Az Ember tragédiáján kívül kisebb lyrai költeményei vannak. Van egy pár dráma töredéke, van egy pár és nevezetesen aethetikai értekezése, van egy pár politikai munkája, — egész működése tulnyomólag szépirodalmi.

Habár az oroszlán köröm kisebb művein is meg-látszik — de ha az Ember tragédiáját nem írja, többi munkáival legfeljebb irodalmi termékeink számát szapo-

ritotta volna. A mit az Ember tragédiája előtt irt, jóformán mintegy előkészület arra a nagy munkára, a melyben egész munkássága, érzése, tapasztalása kincsét öszpontosítva tünteti fel. Ugy hogy az Ember tragédiájában megismerkedünk az egész Madách Imrével. Ha valakinél, mindenesetre Madáchnál szükséges a költő életébe pillantanunk, hogy művét megérthessük. Kiseb-nagyobb mértékben minden valamire való író természete, hogy saját életét is objectiválja, tárgyalja műveiben.

Hisz más képnem is eszelekednek helyesen, máskép hazug volna, ámbár némelyek a költészetet a gyönyör-ködtető hazugság névvel jelölik. Még a legobjectivebb költőnél, Shakspeare-nél is találunk vonásokat, melyek minden valószínűséggel a költőre vallanak. Molière egész magán életét elbeszéli vígjátékaiban, melyek együtt véve egy nagy tragédiát foglalnak magokban.

Madách is az Ember tragédiájában kiváltképp saját élete tapasztalásaiból merítette nézeteit; gondolkodását terjeszti élénk a darab női hőisében Evában, kiből tulajdonképp két lény látszik öszszeolvadva lenni, egy angyal és egy ördög Eva. Egyik, ki szerencsétlenné teszi a férfit, kihez sorsát fűzi, másik, ki mint vigasztalója, megmentője, őrangyala szerepel. Ez a két Eva az életben csakugyan végig kísértte Madách Imre pályáját. Mindkettő túl élte, egyik a neje, másik az édes anyja volt.

Az Ember tragédiáját Madách az 1861-iki országgyűlés vége felé Szontag Pálsürgetésére küldte be Arany Jánosnak. Az Arany János ítéletétől függesztvén fel, hogy napvilágot lásson a mű vagy örök homályba vesszen. „Ha nem lesz kedvező — mondá barátjának — utolsó kísérletem volt e mű.“

Ha Arany roszszaló ítéletet mond a műre akkor, mint Madách mondja „Adám utolsó álmát a purgatorium lángjai közt álmolta volna régig.“

Arany akkor a „Szépirodalmi Figyelő“ szerkesztője és a Kisfaludi-társaság igazgatója volt; nagyon el volt foglalva. Íróasztalán öszsze voltak halmozva a kéziratok, s nem is volt nagy kedve, mint minden szerkesztőnek azokat a csaknem kivétel nélkül rosz munkákat átlapozni, Az Ember tragédiája is ott hevert a lom között. Egy ke-

Allamivá fog tétetni ez is, vagy pedig fejlesztetni fog a törvényhatósági autonómia keretén belül?

Azt látjuk, hogy az állami közigazgatás pártolónak száma folytonosan nő, másrészt az autonómia hívei is erősen küzdenek elveik mellett. Mi ez utóbbiak táborába tartozunk. Beismerjük a hibákat és elenyészelti törekedünk azokat. Fejlődésre képesnek tartjuk az autonóm közigazgatás rendszerét is, csak szabadítsuk meg az erőlködést akadályozó felesleges nyögőkötől és ne vonjuk meg az eszközöket, melyek hivatása körében tevékenységét gátolják.

Eros a hitünk, hogy az autonóm-megyei közigazgatási szervezet híven fogja szolgálni a magyar államot, elevenítője, mozgató ereje lesz a társadalomnak, fenntartója a józan közszellemnek, fejlesztője az előhaladásnak, de azért minden irányban meg fogja őrízni azt a túlzásoktól ment független érzetet, mely a magyar nemzet életének, önállóságának biztosítója volt és lesz.

Ezen érzettől lelkesítve üdvözljük az új évet, első évét a fejlődő magyar közigazgatás decenniumának.

Alsófehérmegye közg. bizottságának 1881. decz. 14-én tartott gyűlése.

(Folyt. és vége.)

Pellion Lajos erdészeti bizonyítványára az érvényesítési záradék reávetése elhatározatván, a kir. adófelügyelő kezdette meg nagy terjedelmű referatáját, mely valóban kitűnő szorgalmának és tevékenységének eredménye, de egyszersmind sanyaru kögazdasági viszonyaink szomorú tükré. Először is havi jelentését olvassa fel, mely szerint szeptember hónap befolyt egyenes adóban: 99.314 frt 67 kr.; hátralék: 633.594 frt 25 1/2 kr. Hadmentességi díjban befolyt 4975 frt 17 kr. és hátralék 31.382 frt 76 1/2 kr. Miután pedig a hátralékok oly nagy tömeget mutatnak fel, kéri az adófelügyelő, hogy az 1875-1881. esedékes adók, illetékek, díjak, a cukor-, kávé- és söradó beszédhetőse végett a hátralékok oly nagy tömeget mutatnak fel, kéri az adófelügyelő, hogy az 1875-1881. esedékes adók, illetékek, díjak, a cukor-, kávé- és söradó végrehajtók általi adófelhajtás rendszere tartassék fenn mindaddig, a míg a befizetések megtörténnek. Hoszszabb vita fejlődött ki egyrészt az alispán és főjegyző, másrészt a kir. adófelügyelő között, minek eredményül — az előbbiei javaslatai alapján — kimondott, hogy a felhajtás — ott, ahol szükséges — csak jövő évi jan. és febr. hónapokban alkalmazassék, de a cukor-, kávé- és söradóra ne terjedjen ki, miután az adó a legtöbb községben véglegesen nincs is megállapítva, különösen az egyes érdekeltek nézve, ennélfogva felhívott az alispán, hogy jövő január havi gyűlésre részletes kimutatást adjon az ügy állásáról. Buzgó adófelügyelőnk azonban nem csak az adó pontos beszédésében, hanem a tiszta és pontos adókezelésben is örködni kívánván, szomorú adatokat tárt elő azon vizsgálatairól, melyeket több községben tapasztalt és megvizsgált. — Bizottságunk is azon meggyőződésben levén, hogy nem annyira a súlyos adó, mint a kezelők viselkedése és hűtlen kezelése okozza legtöbb község lakóinak hátralékát, és azt, hogy e miatt sokszor a községek magánvagyonát is le kell adóhátrálékban foglalni, két jegyző ellen a fegyelmi keresetet elrendelte. Hogy ezen eljárás mennyire indokolt s hogy az adófelhajtás elhanyagolása mily tömeges kárral jár, mutatja az a kényszerűség, melynek fogva a közigazgatási bizottság N.-Csérgeden 26. Csnufodon 6. Balázsfalván 1. Vécán 12. Henningfalván 4. Örményszékesen 3 és M.-Sülyében 1, összesen 53 adóhátrálékos fél ingatlanaira rendelte el a kielégítési végrehajtást és ezen rendelkezés

vésbé elfoglalt napon elővette Arany a kéziratot; az első lap, a bevezetés, nagyon rossz véleményt gerjesztett benne, megdöbbenve fordított a másodikra, a harmadik már elragadta őt s a negyediknél már így kiálta fel: „Ez nagy talentum; Az első részben Göthe Faust-ját látja az ember.“

Tovább-tovább menve mind inkább leköté figyelmét, érdeklődésé ügy, hogy a következő levelet írja a már Pestről haza Sztrigovára ment Madáchnak: „Tisztelt hazafi! Miután kegyed elutazása előtt engem fel nem kerestél, engedje, hogy én látogassam meg e néhány sorral. Az Ember Tragédiája úgy conceptióban, mint compositióban igen jeles mű, s irodalmunk legjeles termékei közt foglalhat helyet. Nem tudom, mi szándéka van kegyednek a kiadásra nézve; én óhajtánám azt a Kisfaludi-társaság útján eszközölni. Becses választát elvárom. Fogadjon leghebb köszönetemet a gyönyörűt, melyet nekem műve által okozott. A fényért, melyet költsézetünkre derítni hivatva van. Pest, szept. 12. 1861.“

Madách boldog volt műve sikerén s Arany méltányló szavain.

II.

A költő drámai költeménynek nevezi művét. Mi a különbség a dráma és drámai költemény között és általában van-e különbség a kettő között? A dráma a költészetnek ama nagy osztályába tartozik, mely az ember külvilágát tünteti elő. Az epika mint multat, a dráma mint jelent. Ezen alapkülönbségnél fogyk az epikai költészetben az elbeszélés a formája, a drámai költészetben csak a beszélgetés. Az elbeszélő költő maga magyarázhatja az eseményeket olyan terjedelemben, olyan modorban, a mint neki magának tetszik; a drámai költő maga nem magyarázhatja az eseményeket, ő csak a szereplők által magyaráztathatja meg, ezek pedig folyvást csak beszélgetnek egymással, minélfogva a drámában a magyarázatnak sokkal gyorsabbnak, világosabbnak, sokkal erősebbnek, hogy úgy mondjuk, sokkal vestagabbnak, durvábbnak kell lennie.

(Folyt. következik.)

majdnem minden község bizottsági gyűlésén előfordul. Hadmentességi díja 24 egyének iratott le, ami leginkább annak tulajdonítható, hogy az adó előírásában — behozatala alkalmával — a községi közlegek elegendő jártassággal még nem bírtak. Az adóviszonyok tisztázása céljából több községre nézve elszegényedés, halálózás, stb. ezimén összesen 9942 frt 43 kr. hátralékos adót kellett letérlni. Ezek között nagyobb összegekkel szerepel Alvincz (1153 frt 56 kr.), a háportoni körgyűzés (851 frt 39 1/2 kr.), Túr és Balázsfalva (1315 frt 83 kr.), a zalathnai körgyűzés (2473 frt 41 kr.). Községi jegyzőinknek e tekintetben kifejtendő buzgalmatól reméljük, hogy az adóügyek ilyenmü kitisztítása után a felül nagy hátralék is illendően reuealódni fog. Nem kis kellemetlenséget okozott Gyula-Fehérvár város által a törvényes határidőn túl elkéssetten beadott kárfelvételi kimutatás, mely az igazolással együtt kivételes elengedés végett felterjesztett pénzügyminiszter ő Nmlgához.

A pénzügyi előterjesztések után az árvaügyekről tétett jelentés. Érdekes tudni, hogy megyénk területén összesen 11.688 árva és 150 gondnokolt van. És pedig: Abrudbányán 116 gyámolt, 10 gondnokolt; Gy.-Fehérvárt 771 gyámolt, 10 gondnokolt; N.-Enyeden 309 gyámolt, 7 gondnokolt; Vizakán 438 gyámolt, 15 gondnokolt; a megye többi részében 10.054 gyámolt és 108 gondnokolt. Az árvaügyek kezelése és elintézése a m. arvaszéknel legpontosabb, míg ellenben pl. gyulafehérvári arvaszék mulasztásai miatt a legszigorubb intézkedéseket kellett tenni ez alkalommal is.

A kir. építészeti hivatal részletes jelentését Póka kir. főmérnök adta elő, hű képet nyujta azon szakadatlan tevékenységnek, melynek kedvező eredményeit már is sok helytt elismeréssel szemlélhetjük. Az állami és törvényhatósági utakott tett építkezések elősorolása után a közmunkaváltás eredményét is bemutatta, mely szerint a 23.564 frt 30 kr. előirányzott összegből befolyt összesen 7560 frt 22 kr. — Legtöbbet fizetett be az alvinczi, m. igeni, verespataki és balázsfalvi járás; legkevesebbet a n. enyedi, m.-ujvári s főleg a kisenyedi járás. Több pontosság, több erély s főleg a maga idejében való eljárás meg hozná a jó eredményt és képesek lennénk, legalább részben, helyrehozni a hiányokat közlekedésünk és kögazdaságunk érdekében.

A közlekedési m. kir. miniszterium egyik fontos intézkedése a volt, hogy a vízi malmok gátjai lejtmeztesse, s a nyert műszaki eredményhez képest állapítsanak meg véglegesen, ellátatván ezuttal örkaróval is. A malmok össze is irattak (az egész megye területén 431 van), de, miután a lejtmezésnél s egyéb műszaki felvételeknél követendő eljárás szabályozva nincsen, s ahány törvényhatóság van, annyiféle módoszat követteük, az egyöntetűség kedvéért azt ajánlotta kir. főmérnök, hogy e tekintetből tétessék felterjesztés. — A bizottság azt végezte, hogy az alispán, főjegyző, főmérnök és tiszt ügyvez. tegyenek czélszerűt eljárás javaslatot s ennek alapján törtéjék felirat a miniszter úrhoz.

Ezután egy szintén igen fontos ügy került tárgyalásra. Tudva van, hogy a gyulafehérvár-abrudbányai útvonal megyénk legnevezetesebb részét az ugynevezett bányaútidéket, a magyar állam igazi kincstárát, köti össze az alfölddel, Zalathna, Abrudbánya, Verespatak s a többi nagy községek egyedüli közlekedési vonalát ez út képezi, ennek jókarban való fenntartása tehát kiválóan szükséges. Sajnos azonban, hogy a földtani viszonyok nehézségei nem engedik állandó helyzetet teremteni, pedig ha valahol felhasználható az útmunkaerő, az bizonyára ez úton történt legteljesebben. — 1879. december 6. án egy rohamos hóolvadás után az áradat teljesen tönkre tett minden munkát s a reá következett hegy és erdőesúzsamlások elzártak minden közlekedést. Iszonyu erőfeszítés után lehetett csak némileg biztosítani a járást. Segélyért folyamodunk, s amit évek során keresztül nem bírtunk elérni, azt e catastrofa után megkaptuk a kormánytól, t. i. 20.000 frt segélyt. — A legnehezebb részek járhatóvá tétettek; támfalak, hidak építettek, de bármennyire igyekezett az építészeti hivatal, a segélynek a szükséglethez képest való csekélysége miatt csakis a legnehezebb akadályok lettek elhárítva. Újból folyamodunk — sikertelentül. A válasz elutasító volt, és ha Hegedűs Sándor abrudbányai orsz. képviselő nem helyezte volna kiállításba az újabb folyamodás sikeit, lemondunk volna a segély reményéről és — erőtelenségünk miatt — sohajtra nézhettük volna az elemekkel való küzdés szomorú kilitásait. Kaptunk csakugyan jóindulatu választ oly értelemben, hogy, miután több törvényhatóság a részükre engedélyezett összegeket a folyó évben mind fel nem használhatják, tehát 5000 frtot meg nem haladó összeg erejéig terjesztessék fel a részletes tervek és költségvetések. Rövid 16 nap alatt tél idején felvenni a helyszínen a veszélyeztetett pontokat, azokra részletes tervet, költségvetést, javaslatot készíteni, felterjeszteni nehéz dolog! A kir. főmérnök azonban megígérte, hogy a nagy elfoglaltság dacára is megteszi a lehető és mi hiszünk, hogy a jövő évben ismét biztosíthatunk egy darabot az oly szép és érdekes vidék nevezetes útjából.

Az előbbi előadott tárgy között legérdekesebb a szárazvám-völgyi út vizsgálatára vonatkozó bizottsági jelentés volt, mely Pávai V. Elek. Póka főmérnök és Imecs szolgabíró együttes vizsgálatai eredményét és javaslatait tartalmazta. Az elkanyagoltság ritt ki a jelentés minden sorából, mely ezen anyagilag folyton súlyedő vidéknek súlyedésses kavicsot évek óta nem látott úttonalát jelezte. Rétek helyett nádas, esörgedező patak helyett posvány, gabona helyett kaka, erdősegek helyett kopár, omladós domborok. anyagi előhaladás helyett szegénység. — ez, kevés kivétellel, a szárazvám-völgy jellege. Ha eső esik, csülölkig dagad a sárba ló, marha midőn más helytt porzik az út, itt mély kátyukban fakad fel a nádasok víze. — Levezetni a nádasok vizét, feltöltetni az elmulasztott nap számokkal az utat. ellátni hidakkal, árkokkal, ezt ajánlja a jelentés. Az eredményről jót áll a kir. főmérnök. Réa hagyatott tehát: teljesítse e nem kis' de hálás elismeréssel járó feladatot. Mi örömmel várjuk a tavasz kinyitását, mely bizonyára e vidékre nézve is új élet keltője lehet.

Még a kir. postaigazgatóság jelentését hallgattuk meg s ezzel a gyűlés folytatását — a későre járó idő folytán — főispán ő msága délutáni 3 órára halasztotta.

A délutáni gyűlésben első előadó Gáspár János kir. tanfelügyelő volt. Előterjesztései között legérdekesebb gyanánt a havi jelentését emeljük ki, melyben tudatja, hogy a tanév megnyitása több községben csak november közepén volt lehetséges. Érdekes, hogy némely román községek valóságos árlejtés utján állítják be tanítójukat. Igy pl. Mogoson, hol egy 13 éves tanulótt tettek meg tanítóknak apja felügyelete alatt. Az ily esetek orvoslása végett a nagyszabeni gör. kel. érsekségnél megtette a kellő lépéseket. — Több községben a vörheny és himlő járvány miatt meg kellett szüntetni az iskoláztatást.

Különösen kell kiemelnünk Abrudbánya városnak a magas kormány segélye s a város áldozatkészsége folytán a folyó év őszén alapított elemi iskoláját, mely a legszebb kilitások között nyitottat meg két tanítónóval. Két hó alatt már 81 leány-növendék adatott fel iskolába, mely szám folyton növekedőben lévén, új helyiséget kellett a 3-6 osztály számára keresni s e végre a város készséggel adta át a városház egyik nagy termét. Öröndetes körülmény, hogy Verespatakon szintén fog létesíteni elemi leányiskola; a kir. bányamunkások társulájából 200 frt évi segély lett e czélra felajánlva s a község is bizonyára teljesíteni fogja köteleességét. — A Zalathnán tervezett leányiskola ügye tárgyalás alatt áll. — A sz.-benedeki állami elemi iskola tanítójává Gáspár Albert kibédi közs. iskolai tanító, a m. ujvári állami elemi iskola segéd-tanítónőjévé pedig Szilágyi Etelka neveztetett ki közoktatásügyi m. kir. miniszterium által; ugyancsak miniszter ő nmltsza Brasu Mózes örményszékesi gör. kel. tanító özvegyének 84 frt, három kiskoru árvaának pedig 25-25 frt segélyt engedélyezett. — Szemrajai Károly enyedi polg. iskolai tanító Szegedre neveztetvén ki, kir. tanfelügyelő a pályázati hirdetést a megürrült állomás betöltésére végett ki is hirdette. Ugyancsak miniszter ő nmltsza a nagyenyedi polgári iskola 1881/2 évi költségvetését — 20% levonásával — 4131 frittal utalványozta.

Henter Gábor kir. ügyész jelentése szerint a fogházak általános állapotában változás nem történt. Egy Folea Juon nevű hirhedt lótolvaj, ki harmadizbeni megszökéséből csak pár hét előtt hozottat vissza, a kezeire erősített békóvas rudját letörvén, azzal sötét magánzárkájá falát megbontotta, azonban rajta éretvén, ellene szigorubb elővigyázati rendszabályok foganatosítottak. A gyulafehérvári fogház túltöltött lévén, a 129 elítélt és 59 vizsgálat alatti foglyokból a szabályszerű 125 létszámon felüli raboknak a nagyenyedi kerületi börtönbe való áthelyezésre lett kérelmezve.

Dr. Magyarai Károly főorvosnak gondosan szerkesztett jelentése és két fegyelmi ügybeni intézkedés megtétele után, a közigazgatási bizottság késő délután befejezte utolsó ülését.

Megyei dolgok.

Rendkívüli megyei bizottsági közgyűlést hívott össze megyénk érdekei iránt kitűnő érzéssel bíró s ennélfogva köztisztletben álló főispánunk Zeyk Károly ő mlga, jövő januárhó 10-re. Ugyanis megyénk bizottsági tagjainak több kitűnősége, a megyék háztartásáról beadott törvényjavaslat tárgyalása alkalmából, helyesen és indokoltan találta, hogy a megye közönsége fejtsse fel érdekeit, és a kellő méltányosságra hivatkozva jelentse ki ohajait a törvényhozás és kormányunk előtt. Lapunk első számában jelezttük az ez értelemben megindult mozgalmat és most örömmel látjuk, hogy megyénk bizottsága, ott a hol kell, higgadtan és komoly megfontolással emeli fel szavát. Úgy értesültünk utólagosan, hogy megyénk javadalmazása egy al-számvevői és egy második állatorvosi állomás fizetésével nagyobbítva lett. Több oldalról, azonban főleg a szolgabíróságok és a szintén törlesbe vett aljegyzői állomás rendszeresítésének szüksége hangoztatik és mi is teljesen meg vagyunk győződve, hogy a hatra redukált szolgabírói állomás a közigazgatás érdekeit tekintve kevés, minélfogva hét járás létesítése elkerülhetlenül szükséges, valamint a jegyzői állomás fenntartása is. Az ügy fontosságánál fogva felhívjuk a m. bizottság tagjainak figyelmét.

Nagy-Enyed, 1881. decz. hó —.

A városi képviselet választott tagjainak fele része — és a póttagok — az 1871. 18. t. cz. értelmében ujra választandók. — Alkalma nyilik tehát közelebb a választóknak arra törekedni, hogy a város közérdekét előmozdítsák cly képviselők megválasztásával, kik műveltség, az előhaladás szeretete, a város javának fejlesztése és a viszonyok ismerete által tett szolgálataikkal már is kiténtek. Szeretjük hinni, hogy belátva az egyetértés szükségét, nem ismétlődnek a multnak részben szomorított, részben sajnós jelenetei, és nem fogjuk a szemrehányás hangjait halani a miatt, hogy érdemes, a város érdekeit mindég védő tekintélyes férfiak helyei párttektéttől erőszakosan feltölt s a közéletben teljesen ismeretlen egyének által töltettek be — a város hátrányára.

N.-Enyedre a közel jövőben nevezetes események várnak; oly képviselők kellene ez okból, kik nem csak szavazni, hanem értelmük, tehetségük, befolyásuk erejével tekintélyt is bírnak adni a képviseletnek; ellenkezőleg csak oly képet fog nyujtania némas városi kommunítása mint egy kis mezővárosé, melynek tekintélye és értelmi színvonala bizony nem nyujt semmi vizgasztaló reményt. Komoly megfontolás és egyetértés által be lehet bizonyítani, hogy Nagy-Enyed közönsége nem csak emlegeti, hanem tetteikkel is igazolja, hogy Alsó-fehérmegye első városát akarja képviselni.

zönség
dik 188
kalföldi
digi ké
kintán
nemzeti
gyöződ
A róma
A. —
nyugot
lomban
és pénz
felhívá
tani, v
sal és
mékeit,
derekas
8 frt.
eyklus
oly m
salb s
érhető
évenké
megfel
szes kü
Gyulai
ben ki
van, a
közlet
szerele
rengő
tartalm
től: U
talán
lent m
Satirai
pel ki
Törvé
vényke
rehajta
mentos
járás á
gyes, z
Valse
kr. —
nóta á
munk
szüke
helyr
ki év
zeti a
hirlap
ismer
mult
könyv
elism
Örm
egyle
szejő
béke,
örökr
arant.
eson
hog

IRODALOM.

Első kötelességünknek tartjuk felhívni a művelt magyar közönség figyelmét a M. T. Akadémia könyvkiadó vállalatának harmadik 1881/83. ciklusára.

E vállalat főcélja a tudományos ismeretek terjesztése bel- és külföldi, de mindig világirodalmi jelentőségű művek alapján. Az eddigi két ciklus sikere egy erkölcsileg, mint anyagilag páratlanul kitűnő vala. Kétségtelen, hogy az lesz az ezutáné is. A magyar nemzeti művelődésre nézve oly nagy fontosságú vállalat, megvagyunk győződve, ezután is méltó pártolásra talál.

Az új ciklus programja következő.

I. sorozat. Történelem.

Goldzieher Ignác: A sivatag vallása és az iszlám. Ranke L. A római pápák, egyházak és államuk a XVI. és XVII. században. Symonds-Pulszky K.: A renaissance Olaszországban. Thierry A. — Csiky K.: A római birodalom története Róma alapításától a nyugot-római császárság végeig.

Egy évfolyam (nyolcezer IV) ára 4 frt.

II. sorozat. Irodalom.

Alexander B. Kant.
Beöthy Zolt: A szépprózai elbeszélés a régi magyar irodalomban.

Gyulai Pál: Petőfi életrajza.

Szász Károly: A világirodalom eposzai.

Taine H.: Az angol irodalom története.

Egy évfolyam (hatvan IV) ára 3 frt.

III. sorozat. Jog- és államtudomány.

Laveley E.: A kormányzás formái a modern társadalomban. Mayr G.: Törvényszerűség a társadalmi életben. Taine H.: A modern Franciaország eredete.

Chiffé Leslie, Bagelott, Giften munkáiból: Angol közgazdasági és pénzügyi tanulmányok.

Az új, művelt államok alkotmányainak ismertetése.

Egy évfolyam (60 IV) ára 3 frt.

Az évi illetmény minden év novemberében küldetik szét.

A Kisfaludy-Társaság könyvkiadó-bizottsága szétküldte új felhívását. — E vállalat célja nemesebb költői s komolyabb szépirodalmi, valamint irodalomtörténeti művek terjesztése. Fényes kiállításal és olcsó áron nyújtja a hazai és külföldi irodalom válogatott termékeit. A csaknem fél évszáz ota pártolás elég bizonyíték e vállalat derekas voltára.

Az 1882. évfolyam a következő négy munkából áll:

Bánóczy József: Kisfaludy Károly élete és munkái.

Csató Pál: Szépirodalmi munkái.

Gyulai Pál: Katona József és Bánkbanja.

Györy Vilmos: Svéd anthologia.

Az évi pártolói díj: kötetlen művekért 6 frt, díszkötésükért 8 frt. o. é.

A természettudományi könyvkiadó-vállalat negyedik (1881/83) ciklusának előírját szintén figyelembe ajánljuk. A vállalat célja oly műveket adni ki, melyek a természettudományok egyes fontosabb szakait a tudomány és európai műveltség színvonalán állva, érthetően és élvezhetően tárgyalják.

Az új ciklusba fel vannak véve:

Blanchard: A rovarok átalakulásai, szokásai s ösztönük.

Emery: A növények élete, a plánták leírása.

Lubbock: Virágok és rovarok.

Czogler: A physika története életrajzokban.

Lóczy Lajos: Khina és népe.

A három-éves ciklus 150—180 ívből áll.

Az aláírási díj a Természettudományi Társulat tagjai részéről évenként 5 frt; nem társulati tagok részéről a Természettud. Közl. megfelelő évfolyamával együtt 10 frt, a Közlöny nélkül 7 frt.

Gyulai Pál költeményei. Megjelent a Franklin-társulatnál díszes kiállításban. Harminczöt év költői terméke van itt egybe állítva. Gyulai sok oldalú irodalmi művei közül alig lehet eldönteni, melyikben kitűnőbb. Gyulai ritkán ír költeményt, de mikor mondani valója van, a benyomást mindig erőteljes színekkel tudja festeni: előadása közetlen, megkapó, érzelmi mélyek, tiszták, valódiak. Motivumai a szerelem haza, családélet, ritkán politika. Jellemvonása bizonyos, megerengő keserv, de mely sohase válik áradozóvá. Az egész kötet változatos tartalom s ára füzve 4 frt, díszkötésben 5 frt 50 kr.

Közelebről jelent meg Abrányi Emilől, lapunk munkatársától: Ujabb költemények. Ujabb lyrikusunk e jelesét lesz alkalmunk talán részletesebben is bemutatni. A kötet Fuchs testvérekéül jelent meg.

Dr. Boros Gáboról, lapunk szerkesztőjétől Q Horatius Flaccus Satirái magyar prózában iskolák számára épen most jelent meg Lampel kiadásában.

Törvénykiadások. Ráth Mór kiadásában megjelentek: „A polg. törvénykezési rendtartásról szóló törvények módosításáról és a „végrehajtási eljárásról“ szóló törvények: Kis S, ára 80 kr. „A hadmentességi díjról“ ára 40 kr. „Polg. törvénykezés és végrehajtási eljárás“ ára 60 kr.

— **Uj zeneművek.** Steinaecker Károly, ezelőtt Pirnitzer Frigyes, zeneműkereskedésében megjelentek zongorára: Behr F. Coppini Valse ára 1 frt 20 kr. — Lebar F. Le Fiumana, polka fr. ára 60 kr. — Nagy J. Három kedvelt népdal ára 80 kr. — Hubay J. Zalai nótá ára 50 kr. — Rácz Pál. Onkúytest csárdás ára 1 frt.

VEGYES HIREK.

— **A helybeli casino évi r. közgyűléséről** múlt számunkban hozott közlésből részint sajtóhibából, részint térszűke miatt kimaradt egy s más, melyeket itt sietünk helyreigazítani. Pénztárnokká választott Fosztyó Ferenc, ki évek óta páratlan buzgósággal, lelkiismeretességgel vezet a casino pénzügyeit. — Az egylet az 1882. évben 16 hirlapot és folyóiratot járat, köztük politikai, szépirodalmi ismeretterjesztő lapokat s szakközlönyöket. A casino egylet múlt évben 80 frt áru könyvvel gyarapította már is becses könyvtárát. A közgyűlés a szokott egyetértéssel, elnökünk elismeréssel méltó tapintatos vezetése mellett folyt le örömmel tolmácsoljuk azt a kiváló összhangot, mely az egylet tagjait összefűzi. A casino valóságos családias összefogott színe. Szívünkben kívánjuk, hogy ez a béke, ez az együttműködés a közös célra megmaradjon örökre, virágozzék az egylet szellemileg és anyagilag egyaránt. —

— **A nagyenyedi polgári olvasó-egylet** karácson harmadnapján tartotta meg közgyűlését. Sajnáljuk, hogy a polgárság nem érdeklődött jobban a közgyűlés

íránt. — Sándor Elek elnök érdekes megnyitó beszéde után az újonnan szerkesztett alapszabályok elfogadtattak, a hozatandó lapok megállapították s végül a tisztai kar és a választmány megválasztott. Elnök Sándor Elek, edemes polgármesterünk alelnök Török Dániel, jegyző Fogarasi Albert, pénztárnok dr. Winkler Albert, könyvtárnok Sebesyén Sándor, ügyész Kerekes Mihály ügyvéd, gazda Wexler Salamon. Választmányi tagok: dr. Bartók György, dr. Boez József, Eröss István, Fodor Miklós, Hegedűs János, Keresztes József, dr. Kovács Ödön, Kovács Gyula, Löselei Lajos, Ludvig János, Makkai Domokos, Szilágyi Farkas, Török Bertalan, Vajna István. — Végül a könyvtár részére pénzben és könyvekben igen szép eredményű aláírások történtek, melyek sorát elnökünk 5 frttal nyitotta meg.

— **A tüzoltó-egyleti bál** január hó 28-án fog megtartatni; reméljük, hogy a közönség kiváló részvétele mellett.

— **A nagyenyedi gyümölcsészeti egylet** karácson másodnapján gyümölcsosztó rendezett avéből, hogy jelesebb, főleg hazai gyümölcseinkkel megismerkedjék. — A gyümölcsészet terén is jeles elnökünk mélt. Zeyk Károly főispán urat is körünkben tisztelhetjük. Az izlett almafajok közül dr. Magyarai drap'or almája. Mangesius Fr. szász pap. Telegdi J. renet almái tűntek ki. Bemutattatott egy igen szép almafaj, mely Molnár József törvisi jegyző termelése. Ó gyanyis — állítás szerint — pónyik almáját egy vörös gyógyi alma gyökér hajtásába oltott ezelőtt öt évvel. A gyümölcs közepes, alakra a pónyikhoz hasonló, szép viasz sárga, egy gyönyörű árnyalatú piros folttal. Tartós és jó minőségű. A pomolusokra bizzuk a determinálást s az átvaltozás okainak és lehetőségének megállítást. — Határozatba ment végül elnökünk igen praktikus indítványa, mely szerint a gyümölcsfajok alaposabb megismerhetése végett egyik kitűnő pomolusunkat felkérjük, hogy nagybecsű gyümölcs fajából az érés sorrendje szerint, néhány példányt rendelkezésre boesátani sziveskedjék.

— **Gyulafehérvárt** a „Veres kereszt“ egylet megalakult; tagjai száma 310, begyűlt pénz 670 frt. Elnök Jóksmaman Nándorné, elnök Lönhardt. Ferencz, felszentelt püspök. Pénztárnok Popp Györgyné titkár Rajner József.

— **Gyulafehérvár városi képvisellete** folyó hó 19-én tartott gyűlésében, Cirlea Mihály lemondásával úresedésbe jött tanácsosi, s ezzel egybekötött árvaszéki ülnöki állomásra Roska József urat választotta meg. Ezen választás ellen, főleg azon okból, mivel az a gyűlési meghívóban kellőleg kitüntetve nem volt, több tag fellebbezést adott be.

— **A helybeli postahivatal** múlt hó 16-án kinstári kezelés alá vétetett. Ezen időponttól kezdve ennél fogva e postahivatal, a nagyobbösszegű postautalványok közvetítésére felhatalmazott postahivatalokkal való forgalomban 1000 frtig terjedő közönséges és 500 frtig terjedő távirati utalványok fölvetelére, így szintén 500 frtig terjedő utánvételes küldemények közvetítésére föl van hatalmazva. Budapestre és Bécsbe pedig 5000 frtig terjedő közönséges utalványok adhatók föl.

— **Csató János** alispán urat névnapja alkalmából tisztelőinek serege kereste fel. A megyei tisztikar testületileg jelent meg, Török Bertalan megyei főjegyző fejezven ki a tisztelet és szeretet érzelmét, melyek derék alispánunkat a megye közönségéhez és tisztai karához fűzik. — A jó kívánatokhoz lapunk szerkesztősége is szívesen járul.

— **Régészeti leletek.** A „M. K.“ tudósítása szerint az Eresi melletti Dunakotrások alkalmával nem régieben egy érdekes, bronzkorból való babos karpereczet leltek. Soroksár mellett pedig óskori urnatemetőre bukkantak. Mindkét lelet tárgyai a budapesti nemzeti múzeumba küldettek be. — E hírrel kapcsolatban megemlítjük, hogy a Bethlen-főtanoda múzeumban Hercepi Károly tanár fáradozása folytán, a vidékről egész gyűjtemény van, nagy részben ép állapotban levő kő és bronzkori tárgyakból, mely legközelebről Ispánlakan talált több mint 50 drbból álló bronz lelettel gyarapodott s melyeknek bizony kevés nézője és még kevesebb vizsgálója akad. Pedig a nem szakértő előtt sem érdektelen tudni, hogy az óskori nemzedékek minő eszközöket, edényeket, bal-tákat, fegyvereket stb. használtak s az akkori nők minő pipere tárgyakkal törekedtek tetszetősökké lenni. Azt hisszük, ma már nem követünk el indiscretiot ha eláruljuk, hogy a karpereczek s más ékszerek között egy piros színű, meglehetősen elhasznált, torha téglához hasonló puhaságu kódarab is van, melyet aligha nem arezpirosításra használtak.

— **Azon „mérgező bandára“** vonatkozó rémhirt illetőleg, mely a magyarországi lapokat bejárta, az itteni legjobban értesült körökben sem tudnak egyebet, mint hogy egy három — különböző foglalkozásu — egyénből álló társaság egy gyógyithatalan betegségben szenvedő mesterlegény halála esetére magát a Gresham biztosító társaságnál 30.000 frt erejéig biztosította volna. A compánia tagjai az illelő egyént nem csak nem mérgezték meg, hanem — állítólag — épen gyógyították, nehogy az illelő a biztosítási ügylet befejezése előtt meghalván, a kiállításban levő biztosítási összegtől elesse. Hír szerint a „biztosítók“ egyike még egy más beteges egyén halála esetére is eszközölt volna biztosítást. — A vizsgálat az illelő ellen különben folyamatban van. A vizsgálat eredményéről annak idején értesíteni fogjuk lapunk olvasóit.

— **Hogy kerül önként koma?** Gyulafehérvárt egy szegénységben sinlődő izraelitának e napokban 8-ik gyermeke született. A poronty a férfi nemhez tartozik. A szegény apa kapúról kapúra járt, hogy komát találjon, ki tisztéhez hiven a költséget is viselné. Nem talált sehoh. Nem esoda, mert a városban már 7 komája van. az utolsó helyen egyik úriember ad neki 50 krt, hogy menjen Jéhova hírével odább. A szegény apa bújában számokat íesz fel a pénzzel a lutrira s nyert vele 2400 ftot. Másnap már nem keresett komát, — mert válogathatott több praetendens közül.

KÖZGAZDASÁG.

A gyümölcsfák talajáról.

Átlag véve elmondhatjuk, hogy kevés kivétellel minden talajban lehet gyümölcsöt termelni, csak arról gondoskodjunk, hogy talajlazítás és javítás általa fiatal események tenyészete hosszabb időre biztosítottassék. Magától értetendő, hogy a jó talaj alkalmasb. mint a rossz, és jónak nevezzük, ha az egy és fél méter mélységig tápanyagban gazdag és anynyira laza, vagy meglazítottatik, hogy a gyökerek tovább terjedése minél könnyebben leheto legyen. Azért, ha a talajban át nem eresztő agyag, kavics vagy terméketlen homok van, az onnan ültetés alkalmával el-távolítandó és jóval helyettesítendő; ha pedig a talaj sekély, akkor abba almát vagy szilvát ültessünk, mert ezek az ilyenben még legkönnyebben boldogulnak, dió és cseresznye pedig köves talajon is sikerül.

Mélyen fekvő nedves talajokon alagesövezzéssel lehet nagyon jól segíteni, de leglényesebb javítást a talajnak megfelelő trágya által adunk. Gazdáink igen nagy része azt hiszi, hogy a trágya csak a szántó földnek való, pedig a gyümölcsfa jobban meghálálja azt; esakhogy a gyümölcsfának a trágyát legjobb, ha híg állapotban adjuk: még pedig ahoz képest különböző időben, a mint azzal különböző czélt elérni akarunk. — Igy például, ha erős falképződés a czélunk, akkor tavasszal és nyáron trágyázunk; ha pedig termő bimbóképződés és tápanyag lerakódás a czélunk, akkor augustus és szeptemberben. De maga a trágyának megválasztása is fontos; egy alma — vagy körtefa 50 év alatt 25 kiló légenyt vesz föl a talajból; azért ha azt nem akarjuk, hogy gyümölcsfánk tonkre menjen, 50 év alatt annál jóval nagyobb mennyiségű trágyát kell adunk. Egy kinőtt gyümölcsfának évenként 80 kiló istállótrágyára van szüksége. Gyepes helyen legezélszerűbb, ha a fa derekától 2—3 méternyi távolságra függőlegesen alagesöveket sülyesztünk le és nyár folyamán át ezeket több ízben megtöltjük fölhiogított árnyékszék trágyával.

A talaj minősége és fekvése elvitázhatlan befolyással van a gyümölcsfák tenyészete- és egészségére, valamint a gyümölcsök mennyiségére, nagyságára, szépség- és értékére. Elismert jóságú talajjal szoktak birni a gyümölcstermelésre a hegyek és magaslatok déli lejtői halmaik- és völgyekkel. Lapályok és rétek sohasem oly alkalmasok, mint a mérsékelt magaslatok (kivéve a homokban gazdag mérsékelt nedves síkságokat), mert itt a talaj túlnedvessége kedvezőtlenül hat a gyümölcsfa fejlődésére, előmozdítja a kódoék és éjjeli derek képződését, valamint a fagyok behatását a talajba. — A keleti fekvésű lejtőken a gyümölcsfa még jól tenyészik, de a tavaszi derek hatásai itt szoktak nyilatkozni legjobban. Az éjszakai lejtők e czélra legkevésbé alkalmasak, mert itt a nap legkevesebb hatással bir, azért a fák itt lassan nőnek, keveset és ritkán teremnek, és az itt termelt gyümölcs sem kinézésével, sem nagyságával, sem ízével nem verseyezhet e másutt termettekkel. — A nyugati lejtőket pedig erős növesű és nem nagy gyümölcsöt termő fajokkal kell beültetni, mert ezen fekvés van leginkább a gyümölcsös leverő nyáruitói viharoknak kitéve.

A gyümölcsfa legjobban tenyészik meleg, mérsékeltlen nedves agyagos homokban! — A nagyon száraz homokos talajban a gyümölcsfák nagyon lassan nőnek és a gyümölcs is aprónak marad.

Magyarország marhaállománya.

Közelebről állítottat össze az országos kir. statisztikai hivatalban Magyarország marhaállományának kimutatása az 1881. év elején eszközölt népszámlálás alkalmával fölvetett adatok szerint. Érdekes lesz bemutatnunk annak főbb eredményeit, összehasonlítva az 1870-beli összeírás adataival.

Volt ugyanis tenyészmarha:

egész Magyarország területén

	magyar faj		szines faj	
	bika	tehén	bika	tehén
1881-ben	24.646	1.244.104	14.419	495.944
1870-ben	18.446	1.397.982	5540	335.097

az erdélyi részekben különösen

1881-ben	3790	326.408	251	11.845
1870-ben	2086	291.397	263	31835

Az egész országban esik átlag a magyar fajnál 50, Erdélyben csak 86 tehenre egy bika; a szines fajnál az egész országban 34, Erdélyben 47 szines tehenre egy bika. A tenyészállomány az erdélyi részekben elég kedvező emelkedést mutat, a szines tenek száma közti nagy hülönbség mindkét összeírásnál a számláló közegeknek a faj meghatározásában való tájékozatlanságából magyarázható.

Jármas ökör volt:

az egész országban

	magyar faj	szines faj	összesen
	1881-ben	1870-ben	
1881-ben	858,506	118,536	977,042
1870-ben	1014,136	137,087	1.151,215

Erdélyben különösen

1881-ben	240,318	7298	247,616
1870-ben	248,877	24,430	273,307

tehát az igavonó harmoknál úgy az egész ország, mint az erdélyi részekben tetemes apadás mutatkozik, azonban Erdélyben most is már 20-5 kat. hold szántóföldre esvén egy pár ökör, míg az egész országban csak 44.6 holdra, az igas marhák létszáma nálunk, ha azok kellő erőben tartatnának, nagyon is kedvezőnek lenne mondható.

Az összeszwarvasmarha állomány tette:

	egész Magyarországon		Erdélyben	
	1881-ben	1870-ben	1881-ben	1870-ben
bika	39,065	23,986	4041	2349
tehén	1.740,048	1.733,079	338,253	330,232
fiatalmarha	1.636,044	1.515,647	325,483	270,173
jármas ökör	977,042	1.151,215	247,610	273,307
hízó marha	110,963		11,286	
összesen	4.503,162	4.423,927	926,673	876,062
Bivaly volt	93.558	72.908	76.610	58.310

